

Communicatie en strategie van de Afghaanse Taliban, vanuit het perspectief van het leiderschap

Auteurs:

Godfried Wessels

Seran de Leede

Edwin Bakker

Samenvatting

Op 28 december 2014 is een einde gekomen aan de ISAF-missie (International Security and Assistance Force) in Afghanistan. De verantwoordelijkheid voor de veiligheidssituatie in het land werd op die dag overgedragen aan de Afghaanse regering in Kabul. Eén van de grootste uitdagingen voor Afghanistan is de voortdurende strijd met de Taliban. Het is onduidelijk of (en onder welke voorwaarden) de Taliban bereid zijn deel te nemen aan het politieke proces, of dat ze hun strijd zullen voortzetten in een poging gewapenderhand de macht te grijpen. Inzicht in de toekomstige opstelling van de Taliban is echter niet alleen voor Kabul van belang. De NAVO zal in ieder geval tot en met 2016, zij het met een in omvang verminderde troepenmacht, de Afghaanse regering blijven ondersteunen. Ook Nederland blijft bij die inspanning betrokken, onder meer door de bijdrage van het Ministerie van Defensie aan de NAVO-missie *Resolute Support*¹ en de betrokkenheid van het Ministerie van Buitenlandse Zaken op het gebied van ontwikkelingssamenwerking en diplomatie.

Door de in omvang afgenomen aanwezigheid van Nederlandse militairen in Afghanistan en andere Nederlandse belangen is de informatiepositie ten aanzien van de Taliban beperkter geworden. Het besef dat inzicht in de ontwikkelingen in Afghanistan in het algemeen en de Taliban in het bijzonder voor Nederland relevant blijven, roept de vraag op of de communicatie-uitingen van de Taliban inzicht zouden kunnen bieden in het toekomstig handelen van deze organisatie. Deze algemene vraag is in deze studie in de volgende twee hoofdvragen opgesplitst:

1. In hoeverre komt de communicatie van de Afghaanse Taliban over hun ideologie, doelstellingen en strategie overeen met hun daadwerkelijke handelen?
2. Kunnen op basis van de communicatie van de Taliban uitspraken gedaan worden over de toekomstige positie en het toekomstig handelen van de Taliban?

Dit onderzoek stoelt deels op een literatuurstudie waarbij gebruik is gemaakt van zowel wetenschappelijke literatuur als journalistieke werken en van rapporten van overheden en nationale en internationale organisaties. Deze literatuurstudie is aangevuld met nieuw empirisch onderzoek dat zich toespitst op de communicatie-uitingen van het Taliban-leiderschap. Het empirisch deel van het onderzoek bestrijkt de periode tussen 11 juni 2011 en 28 december 2014. De aankondiging door president Obama in de zomer van 2011 dat de Verenigde Staten stapsgewijs de militaire betrokkenheid

¹ “Eerste militairen Afghanistanmissie onderweg,” *De Volkskrant*, 21 november, 2014.

in Afghanistan zouden afbouwen, is als startpunt genomen. Op 28 december 2014 kwam een officieel einde aan de ISAF-missie en vormt daarom de einddatum van het empirisch onderzoek. Vervolgens is ervoor gekozen een vergelijking te maken tussen woord en daad van het Taliban-leiderschap en deze te beperken tot vier thema's die inzicht kunnen bieden in de ideologie, doelstellingen en strategie van deze organisatie. Deze thema's zijn: (a) de relatie tussen de Taliban en al-Qaida; (b) de houding van de Taliban ten opzichte van onderwijs in Afghanistan; (c) de bereidheid van de Taliban tot onderhandelingen met de regering in Kabul, en; (d) de houding van de Taliban ten opzichte van burgerslachtoffers in het Afghaanse conflict.

De ambigue organisatiestructuur, de ondoorzichtige connecties met andere extremistische groeperingen in de regio, en de onduidelijkheid met betrekking tot de mate van autoriteit en macht van het centrale Taliban-leiderschap maken het bijzonder moeilijk om van 'de' Taliban te spreken. Daarnaast is het door de onderlinge verschillen wat betreft vorm, inhoud en tot op zekere hoogte doelgroep, niet mogelijk om 'de' communicatie-uitingen van de Taliban te identificeren. Dit noopte tot keuzes wat betreft de nadruk van het onderzoek en het gebruik van de bronnen om de Taliban-communicatie in beeld te brengen.

Dit onderzoek is specifiek geïnteresseerd in de ideologie, doelstellingen en strategie van de Taliban en in de vraag of communicatie-uitingen van de Taliban inzicht kunnen bieden in het toekomstig handelen van deze beweging. Het ligt daarom voor de hand te kijken naar het onderdeel van de groep dat hierop de meeste invloed heeft. Tegen deze achtergrond is besloten de analyse van dit onderzoek toe te spitsen op het Taliban-leiderschap. Uit pragmatisch oogpunt is specifiek gekeken naar de Engelstalige communicatie. Hierbij is gebruik gemaakt van de bron die met de hoogste mate van zekerheid aan het leiderschap kon worden toegeschreven, namelijk de verklaringen en interviews die te vinden zijn op de Engelstalige Taliban-website genaamd '*Voice of Jilud*' (www.shahamat-english.com). De Engelstalige inhoud op deze site biedt de mogelijkheid om te zien wat de Taliban communiceren met betrekking tot de vier geselecteerde thema's en stelt ons in staat om meer inzicht te krijgen in hun ideologie, doelen en algemene strategie. Deze communicatie-uitingen kunnen vervolgens worden vergeleken met het daadwerkelijke handelen van de Taliban op deze terreinen. Dit werkelijk handelen is in kaart gebracht aan de hand van wetenschappelijke en journalistieke literatuur alsook aan de hand van rapporten van nationale en internationale organisaties en verslagen van overheden.

Relatie met al-Qaida

De analyse van het thema de Taliban en de relatie met al-Qaida laat zien dat het leiderschap amper communiceert over haar relatie met deze terroristische organisatie. De literatuur en inzichten van verscheidene experts over dit specifieke onderwerp geven geen eenduidig beeld van het handelen van de Taliban ten aanzien van al-Qaida. Wel kan opgemerkt worden dat het leiderschap van de Taliban zijn relatie met al-Qaida in zowel het verleden als het heden erkent noch ontkent. Een mogelijke reden hiervoor is dat er geen of erg weinig contact is tussen beide groeperingen. Mogelijk ligt het relatieve stilzwijgen over de relatie aan verdeeldheid binnen het Taliban-leiderschap over hoe om te gaan met al-Qaida. Een andere verklaring zou kunnen zijn dat het erkennen van een band met al-Qaida de kans voor het Taliban-leiderschap om als legitieme politieke beweging te worden beschouwd zou

verkleinen. Aan de andere kant zou een volledige ontkenning van banden met al-Qaida het verlies van een deel van publieke steun voor de Taliban kunnen betekenen. Stilzwijgen over dit onderwerpen is mogelijk de beste optie voor het leiderschap van de Taliban.

Onderwijs

Op de Engelstalige website onderstreept het leiderschap van de Taliban het belang van onderwijs voor zowel jongens als meisjes en dat van modern onderwijs. Voorwaarde is wel dat onderwijs volgens islamitische regels moet worden aangeboden. Daarnaast ontkent het leiderschap betrokkenheid bij aanslagen tegen scholen. Statistieken van de *United Nations Assistance Mission in Afghanistan* (UNAMA) laten echter duidelijk zien dat het geweld tegen scholen is toegenomen, ondanks de verklaringen van het leiderschap op de website en ondanks dat er sinds 2009 in de *Layeha* (gedragscode van de Taliban) niet meer specifiek wordt opgeroepen tot geweld tegen scholen. Hiervoor zijn verschillende verklaringen te geven. Een eerste is dat de Taliban niet de enige spelers zijn die zich in de praktijk met geweld verzetten tegen (seculier) onderwijs. Ook andere militante groeperingen zijn betrokken bij aanvallen op scholen. Ten tweede kan beperkte of slechte communicatie tussen leiderschap en lokale Taliban een verklaring bieden voor het verschil tussen woord en daad. Ook zou onenigheid tussen de militaire commissie en de commissie voor educatie binnen het leiderschap een reden kunnen zijn. Hoe de Taliban in de toekomst zullen optreden ten aanzien van onderwijsvraagstukken valt uit de communicatie-uitingen moeilijk op te maken. Op strategisch niveau lijkt het belang van onderwijs te worden onderstreept, maar of deze boodschap ook op lokaal niveau aankomt en of hier gehoor aan wordt gegeven varieert.

Onderhandelingen met Kabul

Ook rond het thema onderhandelingen met Kabul bleek uit de analyse dat er een verschil is tussen wat het leiderschap in de Engelstalige uitingen op de website naar buiten bracht, en wat er in de praktijk lijkt te gebeuren. De boodschap is over het algemeen eenduidig, er wordt niet onderhandeld met de regering in Kabul zolang er nog Westerse troepen in Afghanistan zijn. Verschillende betrouwbare bronnen stelden echter dat gesprekken achter de schermen wel degelijk plaatsvonden. Daarbij openden de Taliban een politiek kantoor in Doha (Qatar) en waren er vertegenwoordigers van de Taliban aanwezig bij verschillende internationale congressen over Afghanistan. Of er in de praktijk onderhandelingen plaatsvinden tussen de verschillende partijen is echter niet geheel duidelijk. Niet openlijk onderhandelen is niet ongebruikelijk bij gesprekken tussen partijen die in een staat van oorlog tegenover elkaar staan. Gelet op deze situatie kunnen op basis van een analyse van de communicatie-uitingen van het Taliban-leiderschap geen harde uitspraken worden gedaan over de opstelling van de Taliban ten aanzien van onderhandelingen met Kabul. Het heeft er wel de schijn van dat er tussen verschillende partijen wordt gesproken, echter uit wat het leiderschap daar zelf over communiceert, kan weinig worden afgeleid.

Burgerslachtoffers

Het leiderschap roept de achterban op tot het voorkomen van burgerslachtoffers en in de onderzochte verklaringen wordt benadrukt dat de Taliban, in tegenstelling tot de internationale en Afghaanse troepen, het aantal burgerslachtoffers tot een minimum beperken. Ondanks deze verklaringen van het leiderschap van de Taliban waarin het aangeeft er alles aan te doen om burgerslachtoffers te voorkomen, veroorzaken de gewelddadige activiteiten van de Taliban veel slachtoffers onder gewone Afghanen. Bij het in kaart brengen van het handelen van de Taliban diende rekening gehouden te worden met een verschil in definitie van burgerslachtoffers tussen de Taliban en de *United Nations Assistance Mission in Afghanistan* (UNAMA). Uit de verklaringen van het leiderschap blijkt dat alleen vrouwen, kinderen, ‘white-bearded people’ en gewone mensen die een gewoon leven leiden als burger dienen te worden beschouwd. Ieder ander is de vijand van Afghanistan en mag dus worden aangevallen. De UNAMA definieert burgerslachtoffers als ieder slachtoffer dat niet was aangesloten bij een militaire of paramilitaire macht of een georganiseerde gewapende groep.

Een tweede complicatie was het ontbreken van specifieke cijfers over het aandeel van de Taliban in het aantal burgerslachtoffers. Met zekere voorzichtigheid kan opgemerkt worden dat, ondanks beweringen van het leiderschap dat de Taliban er alles aan doen om burgerslachtoffers te voorkomen, het aannemelijk lijkt dat de Taliban juist debet zijn aan een toenemend aantal doden en gewonden onder de burgerbevolking. Tegelijkertijd dient te worden aangemerkt dat het mogelijk is dat de mededelingen van het leiderschap met betrekking tot burgerslachtoffers mogelijk niet aankomen bij de lokale Taliban-strijder, anders worden geïnterpreteerd of simpelweg worden genegeerd. Ook moet in overweging genomen worden dat, gezien de door de Taliban ingezette middelen zoals *Improvised Explosive Devices* (IED's), het voorkomen van burgerslachtoffers lastiger is.

Analyse

Samenvattend kan gesteld worden dat het aan de hand van de analyse van de vier geselecteerde thema's bijzonder lastig is om een goede inschatting te maken van hoe de beweging zich in de praktijk opstelt. Dit betekent overigens niet dat het leiderschap het één zegt en het ander doet. Er zijn verschillende verklaringen voor de discrepanties tussen woord en daad die meer te maken hebben met interne miscommunicatie of gebrek aan controle van het leiderschap op de Taliban-beweging als geheel.

Het antwoord op de tweede hoofdvraag van dit onderzoek: ‘Kunnen op basis van de communicatie van de Taliban uitspraken gedaan worden over de toekomstige positie, en het toekomstig handelen van de Taliban?’ luidt dat de Engelstalige communicatie-uitingen op de Taliban-*Shahamat*-website slechts beperkt inzicht bieden in het toekomstig handelen van de Taliban. Dit wil niet zeggen dat deze uitingen geen indicatie kunnen vormen voor de intenties van het Taliban-leiderschap. Bestudering van de communicatie van het leiderschap van de Taliban geeft een zekere mate van inzicht in hoe het leiderschap over strategisch en ideologisch belangrijke thema's denkt, of tenminste, hoe het wil dat de buitenwereld de Taliban ziet.

Uit de bestudering van de communicatie-uitingen van het Taliban-leiderschap komt meerdere malen de wens naar voren om als legitieme vertegenwoordiger van Afghanistan en zijn bevolking gezien te worden. Daarnaast lijkt het Taliban-leiderschap zich bewust te zijn van zijn negatieve imago

en lijkt het, in ieder geval door middel van communicatie-uitingen, dit imago bij te willen stellen. Zo wijst het leiderschap er in zijn Engelstalige communicatie op een voorstander te zijn van onderwijs voor zowel jongens als meisjes. Ook de communicatie over de relatie met al-Qaida lijkt dit idee te ondersteunen. Het openen van een politiek kantoor in Doha kan erop wijzen dat het Taliban-leiderschap zich er van bewust is dat het zich moet open stellen naar de internationale gemeenschap. Met de communicatie-uitingen waarin de Taliban stellen dat ze er alles aan doen om burgerslachtoffers te voorkomen – ondanks de vele aanvallen die tot veel slachtoffers onder burgers leiden - lijken de Taliban zich te willen profileren als de beschermers van het Afghaanse volk en als een legitieme politieke actor en niet alleen als een groep opstandelingen.

Kortom, het bestuderen van communicatie-uitingen van het Taliban-leiderschap en deze vergelijken met het daadwerkelijk handelen van de Taliban draagt bij aan een beter inzicht in beelden en werkelijkheden rond een gesloten en in veel opzichten complexe beweging. Veelal lijken de uitingen van het leiderschap van de Taliban in eerste instantie helder, maar blijkt uit nadere analyse dat standpunten toch minder binair zijn. Zo lijken de uitingen van het Taliban-leiderschap te duiden op een zeer starre ideologische beweging, echter het handelen van de Taliban komt vaak niet overeen met deze uitingen en lijkt eerder aan te geven dat de organisatie een stuk pragmatischer is dan ze wil doen voorkomen. Kortom, het bestuderen van communicatie-uitingen van het Taliban-leiderschap en deze vergelijken met het daadwerkelijk handelen van de Taliban draagt in ieder geval bij aan een beter inzicht in beelden en werkelijkheden, al biedt het onvoldoende houvast voor het voorspellen van het handelen van de Taliban.